

REVISTA „REVAȘUL”- SUSȚINĂTOAREA CULTURII ROMÂNEȘTI DIN TRANSILVANIA

MONICA STOICA

Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca

FELIX OSTROVSKI

Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca

Cuvinte cheie: presa românească, revistă, cultură, Transilvania, Școala Ardeleană

Keywords: Romanian press, magazine, culture, Transylvania, Transylvanian School

Primele încercări de a publica ziare în limba română au avut loc în Transilvania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, fiind legate de activitatea Școlii Ardelene. Ziarele, cum constata George Barițiu, apărau „cu devotament interesele națiunii românești; toți redactorii și colaboratorii lor își sacrifică timpul, sănătatea și liniștea sufletească pentru acele interese”. Revista „Revașul” apărea în anul 1903, ca rezultat al întăririi bazei economice al națiunii române din Cluj, al experienței publicării de ziare românești la sfârșitul secolului al XIX-lea, al unei colaborări mai intense dintre cultele românești (greco-catolic și ortodox) și, un fapt care nu trebuie neglijat, și anume creșterea numărului de studenți români la Universitatea maghiară din Cluj, înființată în 1872.

Momentul aprilie 1903 – data apariției publicației „Revașul” nu este punctul de pornire a presei românești clujene. Acesta fusese marcat în 1845 prin apariția periodicului manuscris „Diorile (Zorile) pentru minte și inimă” redactat de Al. Papiu-Ilarian și Nicolae Popea și răspândit în rândul elevilor români din Liceul piarist.

Forma ziarului „Revașul” este asemănătoare cu multe ziare din Europa Centrală și Apuseană, căutând să aibă ca publicare o mulțime de probleme; cu alte cuvinte, era un ziar de informații multiple. Printre colaboratori găsim în primele rânduri pe: Ion Agârbiceanu, Ioan Georgescu, Alexandru Ciura, Octavian Goga, Voicu Nițescu, Alexandru Lupeanu Melin; colaboratori care erau considerați colaboratori tineri. La acest ziar mai colabora Nicolae Iorga și alți scriitori de peste Carpați. Ca program de activitate, în ce privește materialul publicat, Elie Dăianu elimină din preocupări așa numita politică de senzațional, de știri și informații care trec ușor și se uită greu.

În evoluția sa, „Revașul” marchează două perioade distincte: 1903-1906 având caracterul unei gazete săptămânale, destinată îndeosebi lumii satelor și 1907-1910 când a apărut în formatul unei reviste lunare de cultură.

Cumpăna anilor 1906-1907 aduce o modificare importantă în evoluția publicației. Evaluând bilanțul primilor patru ani de apariție, administrația constată cu regret că ziarul, deși conceput ca un organ pentru țărani nu a pătruns în lumea satului în măsura preconizată de inițiatorii săi. Existența acumulată în acest interval, tendințele manifestate în coloanele sale au impus o schimbare, atât din punct de vedere tehnic cât și calitativ. Luând ca model „Neamul românesc” a lui Nicolae Iorga, „Răvașul” va trece de la formatul de ziar la cel de revistă cu apariție lunară și un

minim de 15 pagini. Deși se produce o modificare și în evoluția prețului, publicația rămâne pentru moment cel mai ieftin periodic ardelean, ca și în perioada precedentă.

Debutând ca o gazetă populară și continuându-și evoluția sub forma unei reviste de cultură, „Răvașul” s-a impus și datorită longevității sale într-o epocă în care nume de referință în ziaristica transilvăneană își încetează apariția, iar noile publicații clujene au de luptat cu greutate. La sfârșitul anului 1910, „Răvașul” își sistează apariția, motivând acest fapt prin dorința de a evita o sciziune în presa cultural-religioasă datorită noii inițiative publicistice prezentă la Blaj, prin apariția „Culturii creștine”¹. Născută dintr-o inițiativă particulară, „Răvașul” a răspuns comandamentelor epocii fiind socotită de unii autori, creatoare de școală și deschizătoare de drumuri.

Deși tiparul a fost cunoscut la noi din 1508, presa a apărut mult mai târziu decât în celelalte țări europene. Primele încercări de a publica ziare în limba română au avut loc în Transilvania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, fiind legate de activitatea Școlii Ardelene. Membrii Școlii împreună cu Ioan Piuariu Molnar solicită în 1789, aprobarea publicării la Sibiu, a unei gazete pentru săteni, „Foaie română pentru econom”. Cu toate că s-a primit aprobarea pentru scoaterea foii, aceasta n-a apărut din lipsă de fonduri, neprimind scutirea de taxe poștale. Gh. Barițiu a susținut că ar fi apărut, în 1791, un număr din această publicație, însă până acum aceasta nu se cunoaște².

Ziarele, cum constata George Barițiu, apărau „cu devotament interesele națiunii românești; toți redactorii și colaboratorii lor își sacrifică timpul, sănătatea și liniștea sufletească pentru acele interese”. Tot Barițiu afirma că „un redactor român trebuie să scrie având în față codul penal și știind că la spate, îi stă jandarmul”³. Ziaristica era expresia stării de spirit a unei societăți într-o anumită epocă. Înainte de unire, societatea intelectuală ardeleană era o societate de idealisti – scria în 1926 Ion Agârbiceanu – lupta națională concentra toate forțele națiunii într-o singură tabără; abonarea ziarului românesc, ca și colaborarea la el, era socotită de cei mai mulți ca o datorie națională. Ziarele noastre de pe vremuri nu se redactau, în cea mai mare parte la redacție: colaborările externe erau abundente. Chestiunile de ordin național, cultural, economic, preocupau pe toată lumea și articolele nu le cunoșteai dacă sunt scrise în redacție sau venite de la colaboratori externi. Suflul național neprihănit anima toate manifestările de viață ale unui popor oprimat. Presa era oglinda frământărilor și preocupărilor unui popor care decenii întregi nu a avut altă posibilitate de a se exprima public⁴.

Revista „Revașul” apărea în anul 1903, ca rezultat al întăririi bazei economice al națiunii române din Cluj, al experienței publicării de ziare românești la sfârșitul secolului al XIX-lea, al unei colaborări mai intense dintre cultele românești (greco-catolic și ortodox) și, un fapt care nu trebuie neglijat, și anume creșterea numărului de studenți români la Universitatea maghiară din Cluj, înființată în 1872.

Momentul aprilie 1903 – data apariției publicației „Revașul” nu este punctul de pornire a presei românești clujene. Acesta fusese marcat în 1845 prin apariția periodiceului manuscris „Diorile (Zorile) pentru minte și inimă” redactat de Al. Papiu-Ilarian și Nicolae Popea și răspândit în rândul elevilor români din Liceul piarist. A doua jumătate

¹ Turc 1995, p. 211.

² Antip 1972, p. 17.

³ Apud. Orga 1999, p. 15.

⁴ Apud. Orga 1999, p. 15.

a secolului al XIX-lea consemnează apariția unei noi publicații periodice manuscrise, foaia literară „*Diorile*” avându-l ca redactor pe Petre Dulfu și a primelor gazete tipărite datorate activității lui Nicolae Fekete Negruțiu: „*Lumea Nouă*”, „*Gazetă serioasă și voioasă*”, „*Amicul familiei*” (a cărei apariție încetează în 1889)⁵.

Primul număr al „*Revașului*” apare în luna aprilie în formatul unui ziar. Presa românească reacționează diferit. De la cuvinte de apreciere în „*Unirea*”, „*Luceafărul*” și „*Tribuna*”, la simpla înregistrare a faptului în sine în „*Gazeta Transilvaniei*”. Spații mai largi îi consacră „*Drapelul*” și „*Tribuna Poporului*”. Cel din urmă ziar socotește că nu era nevoie de un nou titlu în peisajul publicistic românesc și că mai mari servicii ar aduce clujenii colaborând și contribuind la răspândirea publicațiilor existente la data apariției „*Revașului*”.

Primul număr al „*Revașului*” cuprinde și apelul insistent al redacției adresat cititorilor de a se abona la gazetă. De altfel, întreaga ei evoluție este marcată de astfel de apeluri, abonamentele fiind o importantă sursă de venituri. În calculele redactorilor ei, gazeta avea nevoie de aproximativ 1500 de cititori – abonați pentru a-și acoperi cheltuielile, cifră la care se ajunge după mai bine de un an.

Forma ziarului „*Revașul*” este asemănătoare cu multe ziare din Europa Centrală și Apuseană, căutând să aibă ca publicare o mulțime de probleme; cu alte cuvinte, era un ziar de informații multiple. Printre colaboratori găsim în primele rânduri pe Ion Agârbiceanu, Ioan Georgescu, Alexandru Ciura, Octavian Goga, Voicu Nițescu, Alexandru Lupeanu Melin, colaboratori care erau considerați colaboratori tineri. La acest ziar mai colabora Nicolae Iorga și alți scriitori de peste Carpați. Ca program de activitate, în ce privește materialul publicat, Elie Dăianu elimină din preocupări așa numita politică de senzațional, de știri și informații care trec ușor și se uită greu.

O primă temă tratată de ziarul „*Revașul*” subliniază necesitatea însușirii științei de carte pentru români, începând cu stârpirea analfabetismului până la publicarea de cărți și ziare de către fiii națiunii române.

„*Revașul*”, în slujba culturii românești din Transilvania, nu de puține ori prezenta dări de seamă despre anualele școlare din Blaj, Sibiu, Năsăud și alte centre, tocmai pentru a ține treaz interesul poporului român față de cultură și școală.

Ziarul era foarte atent la luptele ideologice care se dădeau pe plan mondial la sfârșitul secolului al XIX-lea. În cadrul acestor frământări, între primele locuri se situa lupta dintre social democrația, mai ales cea europeană și socialismul creștin.

O altă preocupare a fost prezentarea luptei de rezistență dusă de națiunea română, împotriva ansamblului de legi și măsuri organizatorice luate de guvernul maghiar, cunoscute sub denumirea de Legile lui Apponyi, în anul 1907, care căutau să desființeze școlile românești confesionale⁶.

Primul număr al „*Revașului*” apare în luna aprilie în formatul unui ziar. Presa românească reacționează diferit. De la cuvinte de apreciere în „*Unirea*”, „*Luceafărul*” și „*Tribuna*”, la simpla înregistrare a faptului în sine în „*Gazeta Transilvaniei*”. Spații mai largi îi consacră „*Drapelul*” și „*Tribuna Poporului*”. Cel din urmă ziar socotește că nu era nevoie de un nou titlu în peisajul publicistic românesc și că mai mari servicii ar aduce clujenii colaborând și contribuind la răspândirea publicațiilor existente la data apariției „*Revașului*”. Astfel, prin articolul lui Russu Șirianu, „*Tribuna poporului*” își exprimă dezaprobarea față de apariția „*Revașului*”: „Care va să zică o nouă foaie românească, și încă pentru luminarea țăranimei noastre.

⁵ Turc 1995, p. 209.

⁶ Manciu 2001, p. 60.

Ar urma să felicităm pe redactorul care în această secetă de luptă națională vine cu o nouă armă. Nu știm însă cine este redactorul. Dar dăm cu socoteala. Nu înțelegem de ce nu-și pune numele. Mai ales dacă e dr. E. Dăianu.

Am publicat și noi svonul în săptămâna trecută. Și am făcut reflecțiuni din cari nu se degaja nici o bucurie.

Acum că svonul ia consistență și <<Unirea>> ne asigură că metropola șovinismul maghiar va avea și ea revaș românesc, care se va vinde și în Blaj, și încă ieftin de tot: cu 5 fileri, ne simțim îndemnați ca să ne ocupăm de afacerea aceasta.

O spunem fără nici un înconjur: socotim că n-avem nevoie de mai multe foi, ci din contra, trebuință mare este să se întărească cele pe cari le avem.

Să ne explicăm.

Dacă cineva din Românii intelectuali simte chemarea să lupte aprig cu condeii pentru cauza sfântă națională, n-are decât să bată la ușa vreunei redacții românești. Va fi primit cu brațele deschise. Și are în ce să aleagă. Ortodoxul mare găsește amici la <<Telegraful>>. Cel care vrea să combată pentru sfânta unire, va fi bine primit la organul mitropoliei din Blaj. Dacă-i pasivist, se va duce la <<Gazeta>>. Dacă-i activist, n-are decât să aleagă între noi și frații de la <<Libertatea>>. Cei ce jură pe infaibilitatea d-lui Al. Mocsony se vor duce la <<Drapelul>>. Ear cine voinic se simte și vrea să pună umerul acolo unde mai ales e greu, poftescă la <<Tribuna>, asupra căreia procuratura pare că a deschis foc s-o prăpădească, nu altceva.

Avem apoi și foi pentru popor, destule! Cine vrea să-și câștige merite luminând poporul, n-are decât să scrie la una ori alta din ele și să contribuie la cetirea – și mai ales abonarea – lor!

Orice încercare de a întemeia ziar nou ori foaie pentru popor, ni se pare forță risipită. Ear noi n-avem nevoie să ne împrăștiem, ci din contra: capetele luminate, inimile calde și condeiele viguroase române să fie concentrate. Aceasta cu atât mai ales, cu cât vedem că procuraturile ne iau la țintă unul câte unul și cu ca fi mai răzleți, cu atât mântuie mai iute cu noi.

Noi înțelegem ambiția clujenilor să aibă și ei un ziar. Chiar auzisem încă astă toamnă, că vor să-l înființeze. Dar aceasta numai într-un singur caz: când s-ar fi hotărât că cei din giurul <<Tribunei>> să-și schimbe centrul de gravitate la Cluj, ceea ce de fapt se și petrece, căci pentru luptătorii din giurul <<Tribunei>> azi Clujul este mai propriu decât Sibiu.

O foaie pentru popor însă, când există cea de la Sibiu, nu prea vedem ce rost ar avea. Pentru că dacă reverendisimul protopop Dăianu are de scris ceva pentru – popor, colegii sibieni desigur îi pun cu plăcere la dispoziție coloanele <<Foi Poporului>>.

Credem că vom fi înțeleși și nu ni se vor restălmăci ori comenta vorbele în sens cum nu avem intenția a le zice. Noua foaie nouă nu ne poate strica de loc vorbim din punct de vedere al concurenței ziaristice – prin urmare ne rostim numai din punct de vedere al interesului superior ca să avem o presă mai bună... Și nu o putem avea, câte vreme ne risipim forțele în toate părțile, ridicând diferite bisericuțe în loc să ne adunăm pentru crearea unui centru care să domineze dacă nu asupra tuturor Românilor, apoi cel puțin asupra unei majorități covârșitoare⁷.

Același ziar își menține și în numerele viitoare poziția: „<<Revașul>> a apărut în Cluj; editor este Dr. E. Dăianu, redactor responsabil Basil Moldovan; text de citit trei pagini, tipar îngrijit. [...] Fără a ne schimba părerile expuse într-un articol recent de

⁷ Russu 1903, p. 1.

primul nostru redactor, căci zicem și azi: nu se simțea nevoia unui nou ziar pentru popor, acum că a apărut îi zicem bine venit. Cred frații de la Cluj că fac muncă mai folositoare scoțând ziar nou, decât scriind și răspândind cele existente, - fie! Noi le dorim succes, căci nu tragem la îndoială că pentru a neamului bine vor lucra”⁸.

Primul număr al „*Revașului*” cuprinde și apelul insistent al redacției adresat cititorilor de a se abona la gazetă. De altfel, întreaga ei evoluție este marcată de astfel de apeluri, abonamentele fiind o importantă sursă de venituri. În calculele redactorilor ei, gazeta avea nevoie de aproximativ 1 500 de cititori – abonați pentru a-și acoperi cheltuielile, cifră la care se ajunge după mai bine de un an.

Cititorii gazetei aparțin celor mai diverse categorii sociale: preoți, învățători, avocați, studenți, țărani, ale căror abonamente, deși insuficiente într-o primă fază, impulsionează gazeta să depășească greutățile inerente începutului, grevate și de inexistența la Cluj, la data apariției sale a unei tipografii și librării românești. Deși în Cluj existau tipografii maghiare, care executau lucrări și în limba română, editorii „*Răvașului*” nu au fost satisfăcuți nici de calitatea acestora și nici de prețurile exagerate solicitate pentru tipărirea foii. Ca urmare, în primul an de apariție a gazetei, ea a fost tipărită în Gherla la tipografia Aurora a lui A. Todoran. Legătura între redactori și tipografie.

Demersurile pentru înființarea unei instituții tipografice la Cluj îi aparțin lui Elie Dăianu. El se pune în legătură cu Petru P. Barițiu, conducător tehnic în tipografia Minerva din Orăștie. Acesta, cu sprijinul financiar al Băncii Economul, va întemeia tipografia clujeană Carmen, în aprilie 1904. Folosind instalații tipografice moderne, practicând prețuri moderate, Petru P. Barițiu își va atrage o clientele numeroasă. Din opt periodice românești câte au apărut la Cluj între 1904 și 1918, șase au fost tipărite aici, la acestea adăugându-se o listă lungă de cărți.

În evoluția sa, „*Revașul*” marchează două perioade distincte: 1903-1906, având caracterul unei gazete săptămânale, destinată îndeosebi lumii satelor și 1907-1910, când a apărut în formatul unei reviste lunare de cultură. Debutul editorial din aprilie 1903 etalează câteva rubrici cărora „*Revașul*” le-a rămas în mare măsură fidel în cei opt ani de apariție. Efortul de educare a lumii rurale a determinat calitatea articolului de fond, care era de fapt, un lanț de sfaturi moral-religioase, datorate tandemului Bazil Moldovan, redactor responsabil, și Elie Dăianu, proprietar și editor. Prima pagină cuprindea și rubrica „*Foița Răvașului*”, care își deschidea coloanele încercărilor literare originale. Dorindu-se a fi o publicație care să satisfacă nevoia de informare pe plan local, „*Revașul*” a destinat un spațiu special pentru marcarea, chiar și a celor mai mărunte fapte la nivelul comunității românești din Cluj și din satele din împrejurimi. Sporadic, era redactată și o casetă economică, cu sfaturi destinate țăranului român pentru o mai eficientă gospodărire.

În colaborare cu tipografia Carmen, care cu timpul va oferi și servicii de librărie, redacția „*Revașului*” va întreține un permanent schimb de publicații între Cluj și centrele culturale de dincolo de munți și va facilita abonamente la periodicele din România. În economia internă a revistei ultima pagină era destinată reclamelor și anunțurilor publicitare. De ofertele publicitare ale gazetei au beneficiat contra unui preț redus o serie de instituții și persoane particulare. Singură „*Economul*”, banca românească a Clujului, a plătit „*Revașului*” pentru serviciile de publicitate în decurs de trei ani (1903-1905) suma de 617 coroane.

⁸ *Tribuna Poporului* 1903, p. 3.

Încercările de desființare a școlilor confesionale românești venite din partea guvernului maghiar vor prileji „Revașului” numeroase luări de poziție. În 1906, E. Dăianu a publicat în foileton și apoi în broșură separată, lucrarea tradusă din limba maghiară, *Statul, biserica și școala*.

În 1905, „Revașul” deschide o discuție despre limba publicațiilor românești și, în special, a gazetelor populare, pledând pentru o formă de exprimare cât mai accesibilă categoriei de cititori căreia i se adresa.

Deși nu a fost înființată ca o gazetă politică, publicația clujeană și-a spus cuvântul în problemele vieții politice ale românilor ardeleni. Conștientă că aceasta nu poate fi omisă din paginile sale, conducerea gazetei a depus, conform legii presei în vigoare la data respectivă, cauțiunea necesară, care se ridica la suma de 10.500 coroane. Numărul 28 din 1903 apare cu un supliment intitulat „*Revista lunară*”, cu caracter politic. Cu o frecvență redusă până în 1905, au mai existat astfel de luări de poziție, mai ales în preajma Conferinței Partidului Național, în care s-a trecut de la pasivism la activism. Acest moment prilejuiește „Revașului” editarea unui număr extraordinar în care se declară hotărât în tabăra pasiviștilor alături de câteva personalități ardeleni și bănățene rămase credincioase abținerii de la alegeri. Noul ritm impus de participarea la viața parlamentară va determina permanentizarea în cadrul publicației a „*Revistei lunare*”, destinată exclusiv vieții politice, spațiu în care „*Răvașul*” va denunța în continuare activismul.

Primii patru ani ai revistei (1903-1906) se desfășoară sub formă de săptămânal, dar cu prezentare de ziar mai mult politico-religios. Fără a avea acest subtitlu, „Revașul” se preocupă în articolele lui principale de probleme ale bisericii și religiei, într-o formă, e adevărat, adaptată la gustul mărunț al celor mai diverși cititori. Mai precis, nu se fac studii teologice, ci se dau sfaturi practice, legate însă de evenimente religioase, se fac interpretări populare ale miturilor biblice etc. Alături de acestea, o scurtă *Foiță* are preocupări literare. În primul an apar câteva bucăți semnate cu pseudonime ca Amadeus sau cu nume neinteresante ca George Stoica, Petru Sântoma. Apare doar o traducere, *Un grăunte*, după Lev Tolstoi, în nr. 22 din 1903. Poezia înregistrează numele lui Mihai Eminescu (cu o poezie religioasă), al lui G. Coșbuc, Nic. Otavă (O. Goga), Th. D. Speranță, dar și ale necunoscuților Ion N. Pop, N. Marcu, George Gânda. Mai apar poezii populare. Și literatura are un ușor aspect de propagandă religioasă pentru uzul țăranilor. De fapt, această adresare către lumea satului face ca „*Răvașul*” să nu difere în scopuri de revistele vremii patronate de „*Luceafărul*”.

Dar *Foița Răvașului* continuă să ofere schițe în proză minore, ascunse sub pseudonime, sau poezii ocazionale de slabă factură. Rar apare câte o poezie de Șt. O. Iosif, N. Rădulescu-Niger, P. Cerna. Începând cu nr. 40 din 1 noiembrie 1904 redactor responsabil devine Iuliu Florian, în locul lui Basil Moldovan, dar acest fapt nu modifică structura revistei. Doar că în 1905 literatura e ca și inexistentă. Apar numai câteva portrete ale unor mari oameni de cultură, printre care N. Iorga, T. Cipariu, Ioan Pop Reteganul. Ioan Agârbiceanu semnează nuvela *Domnișoara*⁹.

Prima schimbare în conducerea publicației se produce în toamna anului 1904, când locul lui Basil Moldovan, care părăsește orașul, este luat de Iuliu Florian. În anul 1905, când acesta mai era redactor responsabil, a avut loc o singură încercare a autorităților de a intenta un proces de presă publicației, dar cererea a fost respinsă de Senatul Tribunalului Cluj pe baza pledoariei apărării susținută de Amos Frâncu. Cea de

⁹ Popa, Tașcu 1980, p. 169.

a doua și ultima schimbare de redactori are loc la sfârșitul anului 1905, când Iuliu Florian este înlocuit cu Petre P. Barițiu, tipograful devenind și redactor și editor, iar Elie Dăianu fiind menționat ca „întemeietor” al foii. În această formație, „*Răvașul*” va apare până la sfârșitul anului 1910. La rândul său, I. Florian rămâne redactor până la stabilirea la Viena, devenind apoi colaborator extern.

Institutul tipografic Carmen tipărește și colecția de broșuri editată de „*Revașul*” – *Cărțile sateanului român* – destinată lumii rurale, atât în conținut, cât și prin prețuri accesibile.

În 1906 apar deja tot mai multe notițe critice, la rubrica „Crestături” și nume noi și mai importante, precum Ion Ciocîrlan, Ioan Al. Brătescu-Voinești, cu schița *Puiul* (nr. 3 din 27 ianuarie 1907), N. Iorga. Atitudinea generală a revistei este păstrată ca la începuturile ei: un fel de antisocialism dublat de o curioasă susținere a poporanismului. În privința criticii ea mai este reprezentată de Petru Suci, autor al unei largi recenzii despre volumul „Credințe” al lui Șt. O. Iosif (nr. 14-15 din 1906). În ultimul număr din anul 1906 se anunță schimbarea formatului „*Răvașului*”, din ziar în revistă, după modelul „*Neamului românesc*”, cu precizarea că își păstrează caracterul și principiile sale cele vechi, precum și ultima conducere (Petru P. Barițiu).

Apar puține nume noi în domeniul creației literare: Bogdan P. Hașdeu, A. Melin, traduceri din Gorki, în proză și I. Roșioru, A. Vlahuță, A. Ceca, G. Tutoveanu, G. Ranetti în poezie. Producțiile sunt ca și până acum lipsite de însemnătate, având un caracter preponderent ocazional. Unele poezii poartă influența lui Goga. În foarte multe privințe, „*Răvașul*” se apropie de „*Neamul românesc*” al lui N. Iorga.

Cumpăna anilor 1906-1907 aduce o modificare importantă în evoluția publicației. Evaluând bilanțul primilor patru ani de apariție, administrația constată cu regret că ziarul, deși conceput ca un organ pentru țărani nu a pătruns în lumea satului în măsura preconizată de inițiatorii săi. Existența acumulată în acest interval, tendințele manifestate în coloanele sale au impus o schimbare, atât din punct de vedere tehnic cât și calitativ. Luând ca model „*Neamul românesc*” a lui Nicolae Iorga, „*Răvașul*” va trece de la formatul de ziar la cel de revistă cu apariție lunară și un minim de 15 pagini. Deși se produce o modificare și în evoluția prețului, publicația rămâne pentru moment cel mai ieftin periodic ardelen, ca și în perioada precedentă.

Anul 1908 nu se remarcă prin nimic. Poezii semnează mai vechiul Dafin, care apare acum fie P. Dafin, fie Al. Dafin, apoi Ion Roșioru, I.E. Olteanu, mai cunoscuți fiind doar Aron Cotruș, Cincinat Pavelescu, D. Petrino. Proza este aproape inexistentă. Nici anul 1909 nu aduce prea multe noutăți în viața revistei. Se mărește doar spațiul acordat consemnărilor de *Cărți – Reviste – Ziare* prin care se face o bogată informare asupra mișcării publicistice românești.

La începutul anului 1909, cu prilejul intrării în al VII-lea an al „*Răvașului*”, se precizează foarte clar programul său: „creștinesc în fond, românesc în spirit, literar în formă, <<Răvașul>> va continua a îndrepta gândurile spre calea istorică a dezvoltării noastre ca neam din trecut și ținând seamă de progresul și necesitățile moderne va stăruia pentru o dezvoltare sănătoasă culturală pe viitor”. Literatura în acest an consemnează proze de aceiași Al. Cerna, Ion Agârbiceanu, A. Neliu, I.E. Olteanu, poezie de Al. P. Dafin, Sandu Bujor, Aron Cotruș, M. Petrișor, critică de D. Tomescu și A. D. Gladu și traduceri din Antonio Fogazzaro, Frederic Hebbel, N. Sienkiewicz. În anul 1909, „*Răvașul*” apare lunar¹⁰.

„*Răvașul*” își reafirmă „vecile principii”, poate cel mai elocvent făcând-o la începutul anului 1909: „Creștinesc în fond, românesc în spirit, literar în formă, <<Răvașul>> va continua a îndrepta gândurile pe calea istorică a dezvoltării noastre ca

¹⁰ Popa, Tașcu 1980, p. 174.

neam în trecut și ținând seama de progresele și necesitățile moderne va stăruia pentru o dezvoltare sănătoasă culturală pe viitor... De aceea vom propovădui pe baza învățăturilor creștine un naționalism curat fără șovinism; un idealism senin, dar sănătos și rodnic de fapte bune, o democrație cinstită, fără fanfaronade demagogice, în care aristocrație spiritului, înălțat prin adevărata cultură a minții și a inimii, să alcătuiască singura elită, generoasă, iubitoare de masele largi și bine cărmuite”.

În noua sa orientare, publicația nu-și va părăsi în totalitate preocupările anterioare și nici colaboratorii precedenți. Astfel, vor mai apare pagini dedicate folclorului sau cărților vechi și însemnări din acestea, datorate în mare măsură pasiunii de bibliofil a lui Elie Dăianu. În această epocă, „*Răvașul*” își diversifică preocupările în domeniul istoriei și al istoriei bisericii românești. În acest context, revista clujeană s-a bucurat de colaboratori de marcă, cum ar fi Nicolae Iorga, prezent în paginile revistei încă din 1905. Cea mai valoroasă contribuție este articolul *O alegere de episcopi moldoveni în 1558. După o notiță dintr-o carte păstrată în Ardeal*. Cartea era de fapt un liturghier slavon, păstrat în biserica din Pata și a cărui existență i-a fost semnalată de E. Dăianu. După apariția articolului, redacția „*Răvașului*”, în semn de prețuire pentru autorul său îl va edita și în broșură separată. De înaltă ținută științifică este foiletonul *Epoca colonizării sașilor în Ardeal*, cu un bogat aparat critic, avându-l ca autor pe Iulian Marțian.

Nota de originalitate i-au dat-o revistei paginile de literatură, printre colaboratorii săi numărându-se alături de cei mulți rămași în anonimat și nume de marcă, autori deja consacrați sau care și-au făcut debutul în „*Răvașul*”. Într-o enumerare selectivă se remarcă I. Agârbiceanu, Al. Ciura, Aron Cotruș, Octavian Goga, I. Soricu, I.E. Torouțiu. Unul dintre cei mai fecunzi publiciști ai perioadei interbelice, Ioan Georgescu a fost și el lansat în paginile publicației clujene, devenind și redactor în perioada când a locuit la Cluj. În redacția revistei și-au făcut ucenicia nume care mai târziu vor deveni redactori și directori de publicații periodice, ca Voicu Nițescu, la acea vreme student la Cluj, Al. Lupeanu-Melin și Nicolae Brânzeu. Pagini de critică literară au semnat Sever Dan și reputatul critic al revistei „*Ramuri*”, D. Tomescu.

Moartea canonicului Augustin Bunea, la sfârșitul anului 1909, prilejuiește „*Răvașului*” ultima mare acțiune. Comitetul de redacție, sub conducerea căruia se afla revista la începutul lui 1909, hotărăște să solicite personalităților vieții culturale și politice românești, colaborarea pentru editarea unui număr închinat memoriei acestuia. În acest sens, se trimite o scrisoare-tip semnată de Elie Dăianu în numele comitetului de redacție atât în Transilvania, cât și în România. Pe lângă răspunsul la aceste cereri, la redacție sosesc atât de multe scrisori benevole în care este evocată figura marelui dispărut încât *Prinos canonicului Bunea* se întinde pe mai multe numere ale revistei până către vara anului 1910.

Debutând ca o gazetă populară și continuându-și evoluția sub forma unei reviste de cultură, „*Răvașul*” s-a impus și datorită longevității sale într-o epocă în care nume de referință în ziaristica transilvăneană își încetează apariția, iar noile publicații clujene au de luptat cu greutate. La sfârșitul anului 1910, „*Răvașul*” își sistează apariția, motivând acest fapt prin dorința de a evita o sciziune în presa cultural-religioasă datorită noii inițiative publicistice prezentă la Blaj, prin apariția „*Culturii creștine*”¹¹. Născută dintr-o inițiativă particulară, „*Răvașul*” a răspuns comandamentelor epocii fiind socotită de unii autori, creatoare de școală și deschizătoare de drumuri.

¹¹ Turc 1995, p. 211.

Bibliografie

- | | |
|------------------------|--|
| Albert 2002 | – P. Albert, <i>Istoria presei</i> , Iași, 2002. |
| Antip 1979 | – C. Antip, <i>Contribuții la istoria presei</i> , București, 1979. |
| Bedecean 2010 | – M. Bedecan, <i>Presa și bisericele românești din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea</i> , Cluj-Napoca, 2010. |
| Damian 2009 | – H.C. Damian, <i>Presa din Transilvania la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XX</i> , Cluj-Napoca, 2009. |
| Iorga 1922 | – N. Iorga, <i>Istoria presei românești</i> , București, 1922. |
| Manciu 2001 | – L. Manciu, <i>Presa românească din Cluj (1845-1918)</i> , Cluj-Napoca, 2001. |
| Orga 1999 | – Valentin Orga, <i>Moța. Pagini de viață, File de istorie</i> , Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999. |
| Popa 2009 | – M. Popa, <i>Incursiuni în presa românească</i> , Cluj-Napoca, 2009. |
| Popa 2002 | – M. Popa, <i>Presa și ideea națională</i> , Alba Iulia, 2002. |
| Popa, Tașcu 1980 | – M. Popa, V. Tașcu, <i>Istoria presei literare românești din Transilvania. De la începuturi până în 1918</i> , Cluj-Napoca, 1980. |
| Rad 2007 | – I. Rad, <i>Secvențe din istoria presei</i> , Cluj-Napoca, 2007. |
| Russu 1903 | – Ș. Russu, <i>Forțe risipite</i> , în „Tribuna Poporului”, Arad, 19 martie (1 aprilie) 1903, Anul VII, nr.53. |
| Sîrghie 2004 | – A. Sîrghie, <i>Din istoria presei românești</i> , Sibiu, 2004. |
| Turc 1995 | – L. Turc, „Răvașul” – o publicație clujeană de la începutul secolului, în „Philobiblon”, Anul I, Nr.1, Cluj-Napoca, 1995. |
| Tribuna Poporului 1903 | – „Tribuna Poporului”, Arad, 27 martie (9 aprilie) 1903, anul VII nr. 58. |

Review „Răvașul” the supporters oh the Romanian culture in Transylvania

Abstract

The first attempts of publishing Romanian newspapers took place in Transylvania, at the end of the 18th century, this being directly linked to the activity of the „Transylvanian School”. As George Barițiu noted, newspapers defended „the interests of the Romanian nation with great devotement; all of their editors and collaborators sacrifice their time, health and inner peace for these interests”. The „Revașul” newspaper was issued for the first time in 1903, as a result of diverse factors, such as the growing economic strength of Romanians in Cluj, the high experience in publishing Romanian newspapers as of the end of the 19th century, the intense cooperation between the religious cults (Greek-catholic and ortodox), and what is very important, the growing number of Romanian students at the Hungarian University from Cluj, founded in 1872.

But April 1903 did not mark the beginning of the Romanian press in Cluj. This happened in 1845, when the periodical manuscript „Diorile (zorile) pentru minte si

inimă” was issued by Al. Papiu-Ilarian and Nicolae Popea and was disseminated throughout Romanian students.

The format of „Revașul” was similar to many newspapers from Western and Central Europe, searching to cover a variety of topics; in other words, it was a newspaper with multiple and complex information. Amongst first hand collaborators we can find Ion Agârbiceanu, Ioan Georgescu, Alexandru Ciura, Octavian Goga, Voicu Nițescu, Alexandru Lupeanu Melin; they were considered to be the young collaborators. Nicolae Iorga along with some other influential writers from the other side of the Carpathian Mountains, were also publishing for this newspaper. In respect to the topics covered, Elie Dăianu was determined to eliminate all that could be considered petty politics.

The evolution of „Revașul” can be divided in two main periods: 1903-1906, when it was a weekly newspaper, aiming to attract mostly readers from the rural areas, and 1907-1910, when it was issued as a monthly cultural magazine. This radical change came about given the fact that the newspaper did not manage to penetrate the rural space as it was initially expected. This is why „Revașul” took Nicolae Iorga’s „Neamul Românesc” as a model and would now appear monthly with a minimum of 15 pages per publication.

However, at the end of the year 1910, „Revașul” seized its activity, the magazine’s editors explaining that the decision was taken in order to avoid a division of the cultural and religious Romanian press in the context of a new publishing initiative which arose in Blaj. Nonetheless, „Revașul” is renowned for its important contribution to the Transylvanian cultural life during its publishing era.